

## MUDANYA MÜTAREKESİ'NİN TÜRK DIŞ POLİTİKASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Mediha AKARSLAN\*

### GİRİŞ

1914 yılında başlayarak, 1918 yılında sona eren, Birinci Dünya Savaşı, o zamana kadar insanlığın gördüğü en büyük savaştı. Bu savaş sonunda bazı devletler yıkılmış, yerine yenileri doğmuş, bazı devletler ise parçalanmış veya önemli ölçüdeki topraklarını kaybetmek durumunda kalmışlardı. I. Dünya Savaşı'na Almanya-Avusturya grubu yanında katılan Osmanlı İmparatorluğu, savaş sonunda mağlup devletler arasında yer aldı. 30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti ile Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri olan İtilâf Devletleri arasında imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti'nin bütün toprakları, işgal edilmiş ve egemenlik hakları sınırlandırılmıştı<sup>1</sup>.

Bu durum karşısında, Anadolu'da İtilâf Devletlerine karşı yeni bir mücadele başlamıştır. Anadolu'daki Milli Mücadele Hareketi, Osmanlı Devleti tarafından, Doğu Anadolu'ya III. Ordu Müfettişi olarak gönderilen Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkışıyla fiilen (de facto) başlamış oluyordu. Diğer bir ifade ile, Mustafa Kemal Atatürk'ün, Samsun'a çıkışı Mon-

---

\* *Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F., Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.*

1 Meray (1977; 5).

dros'dan Mudanya'ya giden yolun başlangıcıdır dememiz de mümkündür. Milli Mücadele Hareketi'nin başladığının diğer devletlere hukuken (de Jure) bildirilmesi ise 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da açılmasıyla birlikte gerçekleşmişti. TBMM'nin açılmasıyla, Ankara Hükümeti Türk Ulusunun tek temsilcisinin Ankara olduğunu, İstanbul Hükümeti'nin Türk Ulusunu artık temsil edemeyeceğini tüm dünyaya ilan ediyordu<sup>2</sup>. Esasında Mustafa Kemal, Samsun'a gelmesinden hemen kısa bir süre sonra, Anadolu'daki Türk birliklerini teşkilatlandırarak bir ordu meydana getirmiş, bir (de facto) hükümet kurmuş ve yeni Türk Devleti'nin dış politika hedeflerini tesbit etmiştir.

Milli Mücadele Hareketinin iki cephesi vardı. Bu cephelerden biri askeri, diğeri de siyasi idi. İşte bu siyasi cephe açısından, 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından sonra olayları tetkik edecek olursak, hükümetin kurulması ile birlikte Ankara Hükümeti uluslararası alanda tanınmasını sağlamak amacıyla girişimlerine başladı. M. Kemal Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin dış politikasını tesbit ederken, üç ögeyi hedef olarak saptamıştır. Bunlar sırasıyla;

1. Diğer ülkelerden, yeni Türkiye'nin davasına maddi manevi destek sağlamak,
2. Dünya üzerinde, yeni Türkiye'yi mümkün olduğu kadar çok büyük boyutta tanıtmak,
3. İsteyen her devletle ilişki kurmak<sup>3</sup>.

Bununla ilgili olarak, yeni Türk Devleti'nin, uluslararası platformda tanınması, kabulü ve dış ilişkilerini yürütmek üzere 3 Mayıs 1920 tarihinde, Amasya Milletvekili Bekir Sami Bey (Kunduh) Dışişleri Bakanlığı'na atandı.

Ankara Hükümeti, Türk Ulusunun tek temsilcisi olduğu yolundaki savının batılı devletlerce kabul edilmediğini sezinlemesi üzerine, uluslararası alanda tanınabilmek için çabalarını doğu devletlerine yöneltmiştir. Bu amaçla Bekir Sami Bey, bir heyetle birlikte, 11 Mayıs 1920 tarihinde Moskova'ya gitmiş ve Sovyetlerle ilişki kurmak için girişimlerde bulunulmuştur. Sovyet Hükümeti'nin ülkesini işgal eden emperyalist devletlerle savaşan Ankara Hükümeti'ne karşı gösterdiği iyi niyet ve tanıma eğilimi sonucu, Ankara Hükümeti de ilk sürekli diplomasi temsilcisini bu ülkeye göndermiştir. Sovyetler Birliği'nin eskiden beri ilgi alanına giren Boğazlar üzerindeki geleneksel taleplerinden vazgeçtiğini belirtmek suretiyle iyi niyetini göstermesi ve gerekse Türkiye'nin savaştığı devletlerle savaşıyor

2 Gönübol (1989; 8).

3 Mumcu (1986; 36).

olması Sovyetler'in Milli Mücadele'yi destekleyeceğini, çok açık olarak hissettiriyordu. Bu şartlar altında, Ankara Hükümeti'nin ilk sürekli Büyükelçisi olan Ankara Milletvekili Ali Fuat Paşa (Cebesoy) 21 Kasım 1920 tarihinde Moskova Elçiliğine tayin olunmuştu<sup>4</sup>.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ve Ankara Hükümeti'nin hukuken (de Jure) tanıdığını ortaya koyan ilk uluslararası andlaşma, 3 Aralık 1920 tarihinde Ermenistan Cumhuriyeti ile TBMM Hükümeti arasında imzalanan Gümrü Barış Anlaşmasıdır. Gümrü Andlaşması, yeni Türk Devleti'nin akdettiği ilk anlaşmadır<sup>5</sup>. Doğu Anadolu'da kazanılan zafer ve bunun sonucu imzalanan Gümrü Barış Andlaşması etkilerini uluslararası alanda kısa zamanda göstermiştir.

## I. BİRİNCİ İNÖNÜ ZAFERİ VE SONRASI

Ankara Hükümeti'nin batılı devletlerle ilişkileri, Birinci İnönü Zaferi'nden sonra sınırlı olarak başlamıştır. Şöyle ki; Birinci İnönü Savaşı'ndan sonra İtilâf Devletleri arasındaki geçimsizlikler açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Özellikle Fransızlar ve İtalyanlar yeni Türk Devleti ile anlaşmak gereğini duydular. Birinci İnönü Savaşı'ndan sonra 27 Şubat - 12 Mart 1921 tarihleri arasında toplanan ve Sevr Barış Anlaşmasının yumuşatılmış bir şeklini kabul ettirmeye yönelik Londra Konferansına, Türk Ulusunu temsilen İstanbul ve Ankara Hükümetleri birlikte çağrılmışlardı. Görüldüğü gibi, batılı devletler bu davranışlarıyla T.B.M.M.'nin varlığını kabul etmekle beraber, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini henüz bağımsız bir devletin temsilcisi olarak tanıma eğiliminde değildiler. Avrupalı devletlerin TBMM Hükümeti'nin varlığını hukuken tanıdıkları ilk uluslararası belge, 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Anlaşmasıdır. Bu anlaşma, TBMM Hükümeti ile Fransa arasında imzalanmıştır ve böylelikle Fransa, TBMM Hükümeti'nin varlığını hukuken tanıyan ilk Avrupa devleti olmuştur<sup>6</sup>.

Sakarya Zaferi'nden sonra, diğer bir ifade ile Büyük Taarruz'dan önce, Avrupa Devletleri 22 Mart 1922 ve 26 Mart 1922 tarihli notalarıyla, TBMM Hükümeti'ne ateşkes ve barış önermişlerdi. Söz konusu nota ve öneriler, Avrupa Devletleri'nin TBMM Hükümetinin varlığını tanıma eğilimlerini ortaya koyması bakımından ve Uluslararası Hukuk açısından önem taşımaktadır. Çünkü bu notalarla Avrupa Devletleri, ilk kez olarak TBMM Hükümeti'ni Türk Ulusunun bir temsilcisi olarak, fakat çok sınırlı amaçlarla kabul etmiş olmaktadır.

4 Akarslan (1990; 47).

5 Gönübol (1989; 24).

6 Sönmezoglu (1989; 282).

## II. 1922 YILINDA TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKASI VE MUDANYA MÜTAREKESİ

1922 yılı başında, Mustafa Kemal'in liderliğindeki Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin en önemli görevi Yunan işgal kuvvetlerini Batı Anadolu ve Trakya'dan çıkarmak ve Misak-ı Milli esaslarına göre barışı sağlamaktı. Bu amaçla yapılan, Büyük Taarruz 30 Ağustos 1922 tarihinde başarı ile sonuçlanmış ve Türk birlikleri 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir'e girerek Yunan Kuvvetlerini Anadolu'dan sürmüşlerdir.

30 Ağustos 1922 Dumlupınar (Başkomutan) Meydan Muharebesi Zafri ve ardından 11 Ekim 1922 Mudanya Mütarekesi'nin imzalanması sonucu askeri mücadele sona ermiş oldu. Bundan sonra, taraflar arasındaki ikili diplomasi de yerini konferans diplomasisine bıraktı. Ankara'nın bu düzeydeki temel amacı, diplomatik ve askeri araçlarla sürdürülerek ulaşılan duruma uygun siyasi ve hukuki bir çözümün sağlanmasıydı. Bunun için de, barış andlaşmasının yapılabilmesi için, bir konferans toplanması kararlaştırılmıştı. Diğer bir deyimle, Mudanya Mütarekesi ile Lozan'a giden yol başlamış oluyordu.

Hatta;

"İnönü Savaşı bir su, bir işarettir. Sakarya Savaşı ise, suyun akışının değiştiğini gösterir. İzmir'in alınışı ise, bir semboldür. Mudanya Ateşkes Mütarekesi ise tartışmasız bir zaferdir. Mustafa Kemal'in içte ve dışta barışı dikte edebilme gücüne artık sahip olduğunu gösterir" denilir. Bu nedenle Mudanya Mütarekesi çok önemlidir.

### A. Mudanya Mütarekesi'nin Değerlendirilmesi

11 Ekim 1922 tarihinde İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasında imzalanan Mudanya Mütarekesi ile Avrupa Devletleri TBMM Hükümeti'nin varlığını fiilen (de Facto) tanımış olmaktaydılar. Üç İtilâf Devletinin generalleri, (Müttefik-Anlaşma) Kemalistlerin işgalindeki bir kasabada, TBMM yönetiminin temsilcileriyle ilk kez resmi görüşmelerde bulunuyorlardı<sup>7</sup>.

Yunan Kurulu General Mazaraki ve Albay Sariyannis'den oluşuyordu. Mudanya'ya geç gelen Yunan Kurulu konferansa katılmaya karşı çıkmışlar, fakat İtilâf Devletleri generalleriyle sık sık görüşerek düşüncelerini bildirmişlerdir<sup>8</sup>.

7 Sonyel (1991; 289).

8 Mumcu (1987; 143).

Bilâhare, Yunanistan 14 Ekim 1922 tarihli bir bildiriyle bu anlaşmaya taraf olmuştur. Yunanistan'ın bu tek yanlı işlemi de, uluslararası hukuk açısından bir tanıma anlamına gelmekteydi. Nitekim Mudanya Mütarekesinin hükümleri bu görüşü doğrular mahiyettedir<sup>9</sup>.

#### a) Mütareke Görüşmeleri Öncesinde Boğazların, İstanbul'un ve Doğu Trakya'nın Durumu

Sakarya zaferinden sonra İngilizlerle Yunanlılar arasındaki İngiliz-Yunan işbirliği sona ermişti. Türklerin karşısında yalnız kalan Yunanlılar, 26 Ağustos'da başlayan Büyük Taarruz ile, Başkomutan Meydan Muharebesi sonucu Anadolu'dan atılınca, o zamana kadar hep sahne arkasında olan İngilizler İstanbul'u ve Boğazları kaptırmamak için olaya karıştılar. Neticede İngilizler, özellikle Fransızların baskısı ile Doğu Trakya'yı boşaltmak zorunda kaldılar. Bu arada 27 Eylül 1922 tarihinde İngiliz Generali Harington, Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çekerek, Yunan Donanması'nın İstanbul'dan uzaklaştırıldığını bildirdi. M. Kemal Paşa, 28 Eylül 1922'de General Harington'un telgrafına hemen cevap vererek;

"Fransızlar ve İtalyanlar gibi, siz de Asya sahilinde bulunan kıtalarınızı geri çekmeye hazır olduğunuz takdirde, Boğaz sahillerinde bulunan kıtalarımıza yalnız mülki idare ile polis teşkilâtını tanzim etmekle yetinmeleri hususunda emir vermeye hazırım" demiştir<sup>10</sup>.

İzlenen becerikli politika ile İngilizler yalnız kalmışlardı. Bundan yararlanılmalıydı. Bu arada Türk Birlikleri Çanakkale'de İngilizlerin önüne kadar gelmişlerdi. Fakat İngilizlerin görüşmelere razı olması üzerine bu askeri hareket durduruldu. Bunun neticesinde 3 Ekim 1922'de Mudanya Konferansı öğleden sonra başladı.

#### b) Mütareke Görüşmeleri

3 Ekim 1922'de başlayan görüşmeler, 11 Ekim 1922 tarihine kadar devam etmiştir. Görüşmelerde Türkiye'yi Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa temsil ediyordu. İsmet Paşa'nın bu göreve atanması, İngiliz yönetimi üzerinde özellikle Dışişleri Bakanı Lord Curzon'da şok etkisi yaptı. Çünkü Lord Curzon, bu konferansa bizzat Mustafa Kemal'in katılmasını bekliyordu<sup>11</sup>. Ama, Mustafa Kemal

9 İnam (1986; 5).

10 Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri (1964; 463).

11 Sonyel (1991; 281).

Atatürk'ün yalnız generallerin katılacağı bir konferansa devlet başkanı sıfatıyla katılması beklenemezdi. Mustafa Kemal batının sistematığını iyi anlamıştı. Nitekim 1922 yılında Milli Hükümetin izlediği politikayı şöyle özetlemiştir<sup>12</sup>.

"Efendiler, 1922 Senesi Ağustosuna kadar, Garp Devletleriyle müspet mada ciddi münasebetler vuku bulmadı. Memleketimizde bulunan düşmanları silâh kuvvetiyle çıkarmadıkça, çıkarabilecek mevcudiyet ve kudreti milliyetimizi fiilen ispat etmedikçe itibar ve ehemmiyet intizarında bulunmak beyhudedir. Kudret ve kabiliyetten mahrum olanlara iltifat olunmaz. İnsanlık, adalet, müevvet icabatını, bütün bu evsafı haiz olunduğunu gösterenler talep edebilir", demiştir.

Nitekim 1922 yılı içinde savaş kazanılmış, şimdi konu barışın kazanılmasına gelmişti. Barışa giden yol, elbette ki bir mütareke aşamasından geçecekti. Mudanya Konferansının konusu zaten belliydi. Şöyle ki; Ankara Hükümeti ile Yunanlılar arasındaki savaşa son vermek, Trakya ile Boğazlar Bölgesini ve İstanbul'u kurtarmak, konferansın konularıydı. Fakat konferans bunalımlı geçti, hatta bir aralık iki gün süren bir kesintiye uğradı.

Karaağaç'ı kapsamak üzere, tüm Doğu Trakya'nın barış anlaşması uygulanmadan 30 gün içinde boşaltılarak Türk Egemenliğine verilmesiyle ilgili Türk dileğinin İtilâf Devletleri generallerince kabul edilmemesi yüzünden konferans 5 Ekim'de bir çıkmaza giriyordu<sup>13</sup>.

İtilâf Devletleri generallerinin talebi ise, Yunanlılar, Karaağaç'ı kapsamak üzere Meriç'e kadar Doğu Trakya'yı boşaltacaklar; İtilâf Devletleri bu bölgeye askeri birlikler ve kontrol komisyonları gönderecekler. Bilâhare bu bölgenin yönetimi, mümkün olan en kısa zamanda Türk Devleti'nin yönetimine ve jandarmasına bırakılacak. Her iki taraf esirlerin ve azınlıkların güvenliğini güvence altına alacak, bu anlaşmanın geçerliği "yansız bölgeler" konusunda Türkiye ile İngiltere arasında yapılacak anlaşmaya bağlı olacaktı<sup>14</sup>.

İsmet Paşa'nın öne sürdüğü dilekleri İngiliz Temsilcisi Tümgeneral Harington, o sıralarda Mudanya'da bulunan ve daha önce Türklere Trakya'da 1914 sınırını sağlamak sözünü veren, şimdi de Türklere İtilâf generalleri arasında arabulucu rolüne bürünen ve generalleri konferansta siyasi konuları görüşmeye zorlayan Fransız Senatörü Franklin - Bouillon'un düzenlerine atfediyordu<sup>15</sup>. Sonunda İngiliz temsilcisi General Harington, Türk isteklerine karşı çıkıyor, İtalyan temsilcisi General Mombelli bu konuda kararsız davranıyor, Fransız General

12. Gönlübol (1989; 41).

13. Türkgeldi (1948; 163).

14. Sonyel (1991; 281).

15. Karacan (1943; 129).

Charpy ise Türk isteklerini kabul ederek, İtilâf Devletleri arasında birlik, beraberlik olmadığını gösteriyordu. Konferansta anlaşmaya varılamayınca, İtilâf Devletleri generalleri yönetimlerinden yeni talimat istemek amacıyla İstanbul'a döndüler. Bu arada Türkler, yeniden askeri harekâta geçmek tehdidinde bulundular. Mustafa Kemal, 6 Ekim'de İsmet Paşa'ya gönderdiği telyazısında, istenilen noktalarda anlaşma olmazsa, Türk askeri kuvvetlerinin ileri harekete geçirileceğini, İsmet Paşa'nın müzakereler dolayısıyla askeri hareketlerin durdurulmasına müteallik söz ve yetkilerinin, aynı gün saat altıdan itibaren kaldırıldığını bildiriyordu. İsmet Paşa'ya tebliğ şuydu;

"Ekimin 6. günü için kararlaştırılan içtimanızda Trakya'nın İzmir'de kararlaştırılan esaslar dahilinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine iadesini kabul etmedikleri takdirde, tasavvur buyurulduğu gibi, 6-7 Ekim'de derhal İstanbul üzerine harekete geçiniz....."

Durum gerçekten gergindi. Bu gerginlik derhal çözülmezse atılacak tek adım savaş demektir. Nitekim bu askeri bunalım, İngiltere Başbakanı Lloyd George ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un politikasına güvenilmeyen Ankara'da haklı bir endişeye sebebiyet veriyordu. Ama soğukkanlılığını koruyan ve iyimser bir yaklaşım içinde bulunan Türk Başbakanı Hüseyin Rauf;

"İngilizler ergeç haklarımızı tanımak zorunda kalacaklardır" diyordu<sup>16</sup>.

İsmet Paşa'nın Mudanya'da ve 6 Ekim'de olduğu kadar, belki hiç kimse, savaşla barışın kıskacı arasında böylesine sıkışıp kalmamıştır. Bu askeri bunalımın etkisi, İstanbul'a dek yayılıyordu. Nitekim Sir Charles Harington, İngiliz kabinesine Türklerle, zaten geri alacakları İstanbul için savaşıp, savaşmamak konusunda kendine yeni talimat gönderilmesini istiyordu<sup>17</sup>. Bunun üzerine İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon derhal Paris'e gitmiş ve Paris'te yapılan görüşmelerde İtilâf Devletleri dışişleri bakanları Türkiye'nin talebini kabul etmişlerdir. Bundan sonra, yine görüşmeler zaman zaman kesilmiş ve silahlı çatışmaların tekrar başlaması ihtimalleri belirmişti. Bununla beraber, 10 Ekim'de bütün konularda anlaşmaya varılabilmiş ve Mütareke Anlaşması 11 Ekim 1912'de Türkiye adına İsmet Paşa, İtilâf Devletleri (Müttefikler) adına da İstanbul'daki komutanlar tarafından imzalanmıştır<sup>18</sup>.

Mudanya Anlaşması'nın imzalandığı Ankara'ya kısa bir telgrafla derhal bildirildi<sup>19</sup>.

16 Cebesoy (1953; 92).

17 Sonyel (1991; 284).

18 Gönübol (1989; 46).

19 Aydemir (1978; 33).

"Mudanya Mukavele-i askeriyesi, 11 Teşrinievvel (Ekim) 1338 (1922) de saat 6.00 imza edilmiştir". Garp Cephesi Kumandanı İSMET.

## B. Mudanya Mütarekesi'nin Hükümleri

14 maddeden oluşan, mütareke metni özet olarak şu hususları kapsamaktadır:

- I. Mütarekenin yürürlüğe girmesi anından itibaren Türkiye ile Yunanistan arasındaki çatışmaya son verilecektir.
- II. Doğu Trakya'yı Yunanlılar onbeş gün içinde boşaltacaklardır.
- III. Yunanlılarca boşaltılacak bölgeler İtilâf Devletleri (Müttefikler) tarafından teslim alınarak sonradan Türk yetkililerine devredilecektir. Devir ve teslim işlemleri, Yunan birliklerinin çekilmesinden itibaren 30 gün içinde son bulacaktır.
- IV. Müttefikler ve Türkiye, Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının civarını kapsayan bir bölgede askeri bir harekette bulunmamayı taahhüt edeceklerdir.
- V. Kesin boşaltma olunca, Doğu Trakya'dan yabancı kurullar uzaklaşacak, sadece Meriç'in batısında güvenlik için bir miktar İtilâf Devletleri birlikleri, barış imzalanıncaya kadar bulunacaklardır.
- VI. Barışa kadar TBMM Hükümeti, 8000 Jandarma erini Doğu Trakya'da tutabilecektir.
- VII. İstanbul'da ve Boğazlarda İtilâf Devletleri (Müttefikler-Anlaşma Devletleri) birlikleri barış imzalanıncaya kadar varlıklarını sürdürecektir (Bunların içinde doğaldır ki, Yunanlılar yoktur).

11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Mütarekesi, 15 Ekim 1922 de yürürlüğe girdi ve uygulanmaya başladı<sup>20</sup>. Bilâhare Mustafa Kemal Paşa'nın, beraberinde Kazım Karabekir, Refet (Bele) Paşalar, olduğu halde Ankara'dan Bursa'ya gelişi ve Ankara Hükümeti tarafından Trakya'yı teslim almakla görevlendirilen Refet Paşa'nın Mudanya'dan, İstanbul'a gelişi, heyecan ve törenle karşılanması, Mütareke'nin yürürlüğe girmesinden sonra meydana geldi. Böylece bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti temsilcisi artık İstanbul'da idi. 19 Ekim 1922'de İstanbul'da büyük bir törenle karşılanan Refet Paşa, kendisine verilen görevi yerine getirdi ve barış sağlanıncaya kadar, TBMM'nin İstanbul'daki temsilcisi olarak Doğu Trakya Valisi ünvanı ile İstanbul'da kaldı<sup>21</sup>. Böylece, Misak-ı Milli'de tesbit edilmiş sınırlar Milli Hükümetin Kontrolü altına girmiş oluyordu.

20 Bıyıkhoğlu (1955; 456).

21 Türk İstiklâl Harbi C. II, ks, I (1963; 91).



### C. İsmet İnönü'nün Siyasi Şahsiyeti

Siyasi şahsiyet, siyaset alanında aksiyon sahibi olmak vasfına haiz olmak demektir. Öyle ki, sonuçları toplumun kaderini etkiler. Dolayısıyla toplum ortaya çıkardığı siyasi şahsiyetlerin elinde ya mutlu, ya mutsuz olur. İşte, 3 Ekim 1922'de Mudanya'ya Türk temsilcisi olarak gönderilen Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa için, bu konferans hayatı boyunca devam edecek olan siyasi misyonuna da bir giriş ve basamak noktası olmuştur. Nitekim Mudanya'dan sonra, artık onun için askerlik ve kumandanlık arkada kalmış ve İsmet Paşa, Türkiye'nin kaderine bir siyasi şahsiyet ve bir İkinci Adam olarak karışmıştır<sup>22</sup>.

3 Ekim 1922'de Mudanya'da toplanan mütareke konferansında da İsmet Paşa'nın ve onun şahsında Türkiye'nin karşısına çıkanlar Yunan temsilcileri değil, İngiltere, Fransa ve İtalya işgal ordularının kumandanları oldular. İsmet Paşa, mücadelesini, Yunan ordusunun mağlup temsilcilerine karşı değil, Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri olarak konuşan ve Mudanya'da kendi adlarına söz söyleyen mağrur insanlara karşı yürüttü. Özetle, o günden sonra, İsmet Paşa'nın hayatında yeni bir devre başladı. Ondan sonra o, ölümüne kadar Türkiye'deki bütün olayların, daima mihver mevkilerinde bulundu. Korkulmaktan ve sevimlenden ziyade, itaat edilen, saygı duyulan bir siyaset adamı oldu. Ölümüne kadar, olayların ortasında daima ayakta kalmasını bildi<sup>23</sup>.

### III. MUDANYA MÜTAREKESİ'NİN SONUÇLARI

I. Öncelikle, İngiliz diplomasisi için önemli bir yenilgi sayılan Mudanya Mütarekesinden sonra Yunan dostu olarak bilinen İngiliz Başbakanı Lloyd George görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır.

II. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Fransa dışında TBMM hükümetini tanımayan İngilizler ve İtalyanlar, bu anlaşmayı inazalamakla yeni Türk Devleti'nin varlığını resmen kabul etmişlerdir.

III. Yunanlılar da Mütareke Anlaşmasına üç gün sonra katılmak zorunluluğunu hissetmişlerdir. Yunanistan'ın bu tutumu da tanıma anlamındadır.

IV. Ancak, bütün bunlara rağmen şunu unutmamakta fayda var, Mudanya Mütarekesi geçici bir düzenlemedir. Sadece barış sağlanıncaya kadar, silahların bırakılması öngörmektedir. Şayet barış sağlanamazsa, savaş yeniden başlayacaktır. Ayrıca yurdun candamarı Boğazlar, İstanbul henüz İtilâf Devletlerinin

22 Aydemir (1976; 205).

23 Aydemir (1976; 218).

denetimi altındadır. Doğu Trakya'daki Türk askeri varlığı son derece sınırlıydı. Evet, Mudanya Mütarekesi büyük bir siyasi aşamadır, ama barış sağlanamazsa bir anlam ifade etmez.

V. Ayrıca Mudanya Mütarekesi sonucunda, iç politika bakımından önemli bir aşama olan saltanatın kaldırılması da 1 Kasım 1922'de gerçekleşmiştir.

## KAYNAKLAR

- Akarslan Mediha; Milli Mücadele Devrinde Türk Dış Politikası, Bursa Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1990.
- Arsan Nimet; Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, Ankara, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1964.
- Aydemir Şevket Süreyya; Tek Adam, C. III, İstanbul, 1978.
- Aydemir Şevket Süreyya; İkinci Adam, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1976.
- Bıyıklıoğlu Tefrik; Trakya'da Milli Mücadele, I. Cilt, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayını, 1955.
- Cebesoy Ali Fuat; Milli Mücadele Hatıraları, İstanbul, Vatan Neşriyatı, 1953.
- Gönlübol Mehmet; Olaylar la Türk Dış Politikası, Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara, Alkım Kitabevi Yayınları, 1989.
- İnam Yüksel; Yeni Türk Devletinin Uluslararası Alanda Tanınması ve Cumhuriyet, *Tebliğ Metni*, 1986.
- Karacan Ali Naci; Lozan, İkinci Baskı, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1971.
- Meray L. Seha, Olcay Osman; Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri, Ankara 1977.
- Mumcu Ahmet; Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Ankara, 1987.
- Sonyel Salâhi R.; Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.
- Sönmezoglu Faruk; Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989.
- Türkgeldi Ali Fuad; Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Ankara, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1948.
- Türk İstiklâl Harbi, II. Cilt (Batı Cephesi), 1. Kısım, Ankara T.C. Genel Kurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları, 1963.